

Türkiye’de Bankasürans Uygulamaları ve Türk Banka ve Sigorta Sektörlerine Dinamik Etkileri

Necla TUNAY*

Özet

Bankasürans uygulamaları tüm dünyada hızla gelişmektedir. Ülkemizde de durum bundan farklı değildir. Bankasüransın bankaların karlılıklarını, sigorta şirketlerinin ise hem prim üretimlerini hem de karlılıklarını arttırdığı ifade edilmesine karşın, buna dair somut bilimsel bulgular elde yoktur. Bu çalışmada, bankasüransın Türkiye’de faaliyet gösteren banka ve sigorta şirketlerinin performanslarına olan etkileri deneysel olarak araştırılmıştır. Dinamik panel veri tekniklerinin kullanıldığı ekonometrik analizin sonuçları, Türkiye’deki bankasürans uygulamalarının bankaların ve sigorta şirketlerinin karlılıklarını arttırdığı yönündedir.

Anahtar Kelimeler: *Banka, Sigorta, Bankasürans, Dinamik Panel Veri*
JEL Sınıflandırması: *C23, G21, G22*

Abstract - Bancassurance Applications in Turkey and its Dynamic Effects of Turkish Banking and Insurance Sectors

Bancassurance applications is developing rapidly all over the world. The situation is no different in Turkey. Although bancassurance is expressed that increase premiums and profitability of insurance companies and also increase profitability of banks, there is no concrete scientific findings on it. In this study, was investigated empirically the effects bancassurance on the profitability of banks and insurance companies currently operating in Turkey. The results of the econometric analysis using dynamic panel data techniques show bancassurance practices increase profitability of both insurance companies and banks in Turkey.

Key Words: *Banka, Insurance, Bancassurance, Dynamic Panel Data*
JEL Classification: *C23, G21, G22*

* Yrd.Doç.Dr., Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Sigortacılık Bölümü,

1. Giriş

Modern finansal piyasaların en önemli özelliklerinden birisi, son derece farklı görevleri yürüten finansal kuruluşlar arasında doğan yakınlaşma olarak gösterilmektedir. Bankalar ile sigorta şirketlerinin işbirliği ve bu işbirliğinin somutlaşmış hali olan bankasürans söz konusu yakınlaşmanın önemli örneklerinden birisidir.

Dünyanın farklı coğrafi bölgelerindeki sigorta müşterilerinin davranışlarını yönlendiren etkenleri belirlemeye dönük olarak yapılan 2012 Küresel Sigorta Tüketici Anketi'nin bankasüransa dair sonuçları ilginçtir. Dünya çapında 24000 kişiye uygulanan bu anketin en önemli bulgusu; müşterilerin güven duydukları, kendilerine değer veren ve uygun bir yerden sigorta ürünleri almak istedikleridir. Bu ifade büyük ölçüde bankaları betimlemektedir. Söz konusu araştırma, müşterilerin güven duyabilecekleri kuruluşlardan basit ve şeffaf ürünler talep ettiklerini ortaya koymaktadır. Genel olarak müşterilerin mesajı açıktır: Basit ve esnek, güven duyulan satış kanallarından, yani geçmiş deneyimler ışığında güven veren bankalardan kolay ulaşılabilecek sigorta ürünlerini temin etmek (Cooper ve Lee, 2013). Anketin sonuçları, bankasüransın finansal sistemin başlıca araçları olan banka ve sigorta şirketlerinin gelecekte çok daha fazla yakınlaşmalarına etken olacağını göstermektedir.

Uzmanların düşüncesi, bankasüransın yerel çevrede ve terzi usulü yapıldığında daha başarılı olacağı yönündedir. Banka ve sigorta şirketlerinin mukayeseli üstünlükleri ve zayıflıkları vardır. Eğer bankasürans işlemleri dikkatli yönetilmezse ve elbette bu amaçla doğru işbirliği modeli seçilmezse, taraflar arasında ciddi uyuşmazlıklar doğmasının kaçınılmaz olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla finansal sistemin güvenliği ve bu işlemlerin başarısı için bankalar ve sigorta şirketleri arasında üretim, dağıtım ve kurumsal strateji alanlarında yeni düzenlemeler yapılması gerekliliği olduğu açıktır. Bankasürans uygulamalarının başarısı, nihayetinde uygulamaya bağlı bir konudur. Ama tarafların karşılıklı menfaatleri uygulamaların kapsamını ve geleceğini belirleyen en temel dinamik olarak gösterilebilir. Teknik açıdan bunun anlamı, bankasürans işlemlerinin bankaların ve sigorta şirketlerinin performanslarına yaptığı katkının ortaya konması gerektiğidir.

Konuyla ilgilenen herkes tarafından, bankasüransın hem bankaların hem de sigorta şirketlerinin karlılıklarını arttırdığı kabul edilmesine karşın, bu değerlendirmenin doğruluğuna dair güçlü bilimsel dayanaklardan da söz edilemez. Yurtdışında bazı uygulamalı çalışmaların sonuçları, bu tespiti dolaylı da olsa desteklemesine karşın Türkiye'ye dair elde hemen hiç somut bir veri bulunmamaktadır. Eğer bankasürans

uygulamalarının tarafların karlılık performanslarına olan katkıları bilimsel bulgular ışığında belirlenebilirse, bu uygulamaların ülkemizdeki potansiyeli de ortaya konabilecektir. Çalışmamızın temel amacı da budur. Çalışmada bankasüransın teorik temellerine dair bazı açıklamaların ardından, dünyadaki bankasürans uygulamalarının sigorta şirketlerinin performanslarına olan etkilerine dair bulgular değerlendirilecektir. Son bölümde, Türkiye’deki bankasürans uygulamalarının bankaların karlılıklarına sigorta şirketlerininse hem prim üretimlerine hem de karlılıklarına etkileri ulaşılan deneysel bulgular ışığında değerlendirilecektir.

2. Teorik Çerçeve

2.1. Bankasürans’ın Kısa Bir Tarihçesi

Bankasüransa ilk başlayan ülkeler İspanya ve Fransa’dır. 1970’lerin başlarında hayat ve hayat dışı sigorta alanlarında faaliyet gösteren Fransız sigorta şirketi ACM, resmen bankasürans işlemlerini ilk yapan kuruluş olarak kabul edilmektedir. Başlangıçtaki yaklaşım, kredi koruma sigortası için araçların devre dışı bırakılması ve banka müşterilerinin doğrudan sigortalanmasıdır. İspanya’da ise; 1980’lerde Banco de Bilbao Group’un Euroseguros şirketini bünyesine katmasıyla bankasürans uygulamaları başlamıştır. (Chevalier vd. 2005; Binet, 2012).

Bununla birlikte tarihsel bir bakış açısından bankasürans işlemlerinin gerçek öncüsü İngiltere’de 1965’de gayri resmi olarak bu faaliyetlere başlayan Barclays Life şirkettir. Ancak bu ilk teşebbüs fazla başarılı olmadığından bir süre sonra terk edilmiştir.

Bankasürans fikri, farklı ülkelerde o ülkelere has modeller çerçevesinde icra edilmektedir. Geçmişteki deneyimler incelendiğinde sektördeki büyük oyuncuların, çok çabuk bir şekilde örgütlenerek altyapılarını oluşturdukları görülmektedir. Avrupa’da İspanya ve Fransa dışında Almanya ve İtalya’da da bankasürans uygulamaları oldukça uzun bir süredir yapılmaktadır. Asya’da ise, Kore, Tayland, Malezya ve Çin’de nispeten yeni de olsa bankasürans uygulamaları vardır. (Chevalier vd. 2005). Öte yandan 2000’lerin başlarından itibaren Hindistan’da da bankasüransın ciddi bir gelişme gösterdiği gözlenmektedir (Sinha, 2005 ve Karunagaran 2006).

Bankasürans uygulamalarının yeterince geliştiği piyasalarda, mesela Fransa ve Belçika gibi, son yıllarda şirketlerin yeni bir gelişme aşamasına girdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, bankasürans uygulamalarının hiç olmadığı ülkelere yönelme ve büyük firmalarla konsorsiyum kurma gibi iki alternatif yaklaşımın benimsendiği söylenebilir (Chevalier vd. 2005; Binet, 2012).

2.2. Bankasürans Modelleri ve Bileşenleri

Genellikle bankasürans kavramı, sigorta ürün ve hizmetlerinin bankalarca dağıtılması olarak tanımlanmaktadır. Gerçekte durum bundan çok daha kapsamlı bir tanımlama yapılmasını gerektirmektedir. Dünya çapında çok sayıda bankasürans operatörü, oldukça farklı yapıda çeşitli uygulamalar yapmaktadır. Bankasürans, özel ve ticari müşterilere bilinen sigorta ürün ve hizmetlerini dağıtmanın önemli bir kanalı olmasının yanında, “anahtar adam” sigortası (keyman insurance), yatırımcı sigortası (investor insurance) veya ortaklık sigortası (partner insurance) gibi ticari sigortacılık alanlarında da oldukça başarılı bir dağıtım kanalıdır.¹

Bankasürans bir ülkeden diğerine büyük değişiklikler göstermekteyse de üç temel model çerçevesinde icra edildiği söylenebilir. Bunlar; dağıtım anlaşmaları (distribution agreement), ortak girişim (joint venture) ve tam bütünleşme (full integration) olarak sıralanabilir. Ayrıca karşılıklı hisse devri (cross shareholding), birleşme (acquisition), yeni şirket kurulması, mülkiyet (ownership) gibi modellerden de söz edilebilir (Violaris, 2001; Chevalier vd. 2005; Kirui 2012). Aşağıda ana hatlarıyla bu modeller tanımlanacaktır:

- **Dağıtım anlaşmaları**, bankaların bir ya da birkaç sigorta şirketinin ürün ve hizmetlerinin dağıtım kanalı olmasını ifade eder. Genelde de bankasürans uygulamaları bu yönüyle bilinir. ABD, Almanya, İngiltere, Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerde yaygın olarak uygulanan bir modeldir.
- **Ortak girişim**, bir ya da daha çok sigorta şirketi ile bankaların çeşitli oranlarda ortaklık kurması olarak özetlenebilir. Kurumlar arasında uzmanlık transferi sağlanması gibi önemli bir avantajına karşın, uzun dönemde yönetilmesi bir hayli zordur. Bu uygulama İtalya, İspanya, Portekiz ve Güney Kore’de yaygındır.
- **Tam bütünleşme**, yeni bir bayi ağı teşkil edilmesidir. Aynı kurum kültürünün benimsenmesi avantajını taşır. Ancak büyük meblağlarda yatırım yapılmasını gerektirir. Fransa, İspanya, Belçika, İngiltere ve İrlanda’da yaygın olarak uygulanmaktadır.
- **Karşılıklı hisse devri**, bir banka ile sigorta şirketinin aralarında hisse senetlerinin karşılıklı değişimi konusunda anlaşmalarına dayanır. Böylece birbirleri-

¹ Anahtar adam (keyman insurance) veya anahtar personel sigortası (key person insurance), önemli bir ticari girişimde kilit roldeki iş adamının ölmesinin neden olabileceği zararların teminat altına alındığı ticari sigorta türüdür. Yatırımcı sigortası (investor insurance) ve ortak sigortası (partner insurance) ürünleri de anahtar adam sigortasına benzer. Bunlar yine önemli bir ticari girişimde yatırımcının veya ortağın sigorta altına alınmasına yönelik ticari sigorta çeşitleridir.

nin yönetim kurullarında temsilcileri veya üyeleri olacaktır.

- **Birleşme**, tam bütünleşme modeline benzer ve bir bankanın tamamen veya kısmen bir sigorta şirketine sahip olmasını ifade eder.
- **Yeni şirket**, bir bankanın yepyeni bir sigorta şirketi kurmasıdır. Ancak böyle bir girişim ciddi sermaye tahsisini ve diğer lojistik destekleri gerektirmektedir. Ayrıca önemli ticari bir riski de vardır.
- **Mülkiyet**, bir şirketler grubu veya holding eğer hem bir bankaya hem de bir sigorta şirketine sahipse bunları bankasürans uygulamasında kullanması durumunu nitelendirir. Dünyada ve ülkemizde birçok örnekleri olan bir modeldir.

2.3. Bankasüransın Bankalara, Sigorta Şirketlerine, Müşterilere ve Yasal Otoritelere Sağladığı Avantaj ve Dezavantajlar

Başarılı bir bankasürans modeli geliştirilebilmesi için bu uygulamada yer alan tarafların (sigorta şirketi, banka, müşteriler ve otoritelerin) yararlarının belirlenmesi gerekir. Aşağıda sırasıyla söz konusu tarafların bankasürans uygulamasından sağladıkları avantaj ve dezavantajlara değinilecektir.

Bankasüransın bankalara ve sigorta şirketlerine sağladıkları en önemli avantaj; dağıtım kanalları ve örgütlenme açısından ölçek ekonomileri sağlaması, müşterilere için de katma değer yaratmasıdır. Dağıtım kanalları açısından ortaya çıkan ölçek ekonomileri; müşteriler ile kurum arasında daha derin bir ilişki kurulması, müşterilerin işlem hacimlerinin (satın alımlarının) artması, satış çabalarının azalması olarak sıralanabilir. Müşterilerin bankaya duydukları yüksek güven onlara daha fazla ve daha kolayca ürün satılabilmesi avantajını sağlamaktadır (Pask, 2003). Müşterilerin başlıca avantajı ise, tek bir girişimle çok sayıda ürün tedarik edilebilmesi ve bu yolla sağlanan mali yararlarıdır. (Boyer ve Nyce, 2002; Pask, 2003). Örgütsel ölçek ekonomilerinden de söz edilebilir. Bunların en önemlisi, banka ve sigorta işlemlerinin birleştirilmesinin neden olduğu maliyet düşüşleridir. (Pask, 2003).

2.3.1. Sigorta Şirketleri Açısından Avantaj ve Dezavantajları

Yeni bir dağıtım ağına kavuşan sigorta şirketleri, müşteri tabanlarını önemli oranda arttıracaktır. Bankalar kanalıyla müşterilere erişme hem daha kolay ve doğrudan hem de daha az maliyetli olmaktadır. Ayrıca banka şubelerinin dağıtımda kullanılması tek kanallı dağıtım ve pazarlamadan doğabilecek risklerin azaltılması anlamına gelmektedir (Violaris, 2001; Chevalier vd. 2005).

Bankasürans sayesinde, sigorta şirketleri ürün ve hizmetlerini pazarlarken halkın gözünde bankaların güvenilir imajından yararlanırlar (Boyer ve Nyce, 2002; Chevalier vd. 2005). Böylece ciddi bir pazarlama avantajı elde etmiş olurlar.

Sigorta şirketi, geleneksel satış kanallarında, özellikle acente ve temsilciliklerinde önemli maliyetlere maruz kalmaktadır. Bankasürans kanalı, önemli maliyet avantajları sağlamaktadır. Ayrıca sigorta şirketleri bankaların şube ağlarından yararlanarak yeni bir piyasayı kolayca tesis edebilirler (Boyer ve Nyce, 2002). Bu değerlendirmelerden hareketle şu hususlar avantaj olarak öne çıkmaktadır (Violaris, 2001; Chevalier vd. 2005; Kirui 2012):

- **Güvenilirlik:** Bankaların güven veren imajının ve marka değerlerinin avantajının kullanılması.
- **Müşteri tabanı:** Bankaların geniş müşteri portföylerinin kullanılmasıyla, sigorta şirketlerinin müşteri tabanlarının genişlemesi.
- **Aşırı bağlılığın azaltılması:** Bankasürans uygulamaları, sigorta şirketlerinin geleneksel acentelere aşırı bağlılıklarını azaltmaktadır.
- **Yeni ürünler:** Bankalar ile yapılan işbirliği, sigorta şirketlerinin yeni finansal ürün ve hizmetler geliştirmesine yol açmaktadır.
- **Hizmetler:** Sigorta şirketleri sundukları hizmetleri bankalarla paylaşabilme imkânına kavuşmaktadır.
- **Piyasa bölümlenme:** Etkili ürün tasarımı ve daha etkin pazarlama çabalarını destekleyecek şekilde piyasayı bölümlere ayırma (segmentation) imkânı sağlar veya mevcut piyasa bölümlerinin sayısını arttırır.
- **Piyasa geliştirme:** Bankalar zaten müşterilerle ilişki kurmak için tesis edilmiş firmalar olduklarından, sigorta ürünleri için yeni piyasaların oluşturulması daha hızlı olacaktır.
- **Maliyet indirgeme:** Ürün pazarlama ve satış maliyetlerini düşürür.

Bankaları dağıtım ağı olarak kullanmak standart ve basit yapıdaki sigorta ürünlerinin pazarlanmasında önemli avantajlar sağlasa da, karmaşık ürünler için elverişli değildir. Bunun temel nedeni, banka personelinin sofistike sigorta ürünleri konusunda yeterli uzmanlığı olmamasıdır. Diğer yandan bu sorun ilgili personele verilecek eğitimlerle bir yere kadar aşılabilsede, banka şubelerindeki iş yoğunluğu nedeniyle müşteri başına ayrılan sürenin kısıtlı oluşu uzun açıklamalar ve ikna çabaları gerektiren karmaşık sigorta ürünlerinin satışını zorlaştırır. Oysa bu tür ürünlerin karlılıkları oldukça yüksektir ve etkin pazarlanamamaları bankasürans faaliyetlerinde verim düşüşüne yol açabilir.

2.3.2. Bankalar Açısından Avantaj ve Dezavantajları

Bankaların, bankasüransdan sağladıkları en önemli avantaj mevcut ticari faaliyetlerini çeşitlendiren alternatif bir gelir akışı kaynağı elde etmeleridir. Bu avantaj 1990'ların başlarında o kadar yüksek olmuştur ki, bankalar arasında rekabete neden olmuş ve bu faaliyet alanındaki karlar düşmüştür (Chevalier vd. 2005).

Bankalar giderek finansal ürün ve hizmet süpermarketleri haline gelmişlerdir. Ürün yelpazesindeki genişleme bankaları daha rekabetçi hale getirmiş ve müşteri tatminine dönük olarak çalışmalarına yol açmıştır. Müşteri bağlılığı oluşturmaya dönük girişimlerde sigorta hizmetleri sunulması önemli yararlar sağlamaktadır (Boyer ve Nyce, 2002, Chevalier vd. 2005).

Banka personelinin mevcut işleri yanında sigorta ürünlerini de satması, dağıtım maliyetleri bakımından ciddi bir artışa yol açmamaktadır. Üstelik diğer hizmetlerin yanında, mevcut şube ağının karlılığını ve optimizasyonunu da arttırmaktadır (Boyer ve Nyce, 2002, Chevalier vd. 2005). Yukarıdaki tespit ve değerlendirmeler çerçevesinde bankaların bankasürans işine girmelerinin avantajları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Violaris, 2001; Kirui, 2012):

- **Rekabet:** Sigorta ürünlerinin pazarlanmasından sağlanacak komisyonlar yoğun rekabet halindeki bankalara alternatif ve istikrarlı bir gelir akışı fırsatı sunmaktadır. Ayrıca bankaların ortalama personel verimliliklerinin de arttığı gözlenmiştir.
- **İşlem masrafları:** Banka şubelerinin yüksek işletme maliyetleri olduğu ve bu nedenle bankaların şube sayılarını azaltmak istedikleri bilinmektedir. Bankasürans, şubelerin maliyet etkinliğine katkıda bulunarak ortalama şube maliyetlerini düşürmektedir.
- **Müşteri ihtiyaçları:** Müşterilerin yatırım tercihleri orta vadeli yatırım araçlarından uzun vadeli yatırım araçlarına doğru bir değişim eğilimi sergilemektedir. Bu bağlamda geleneksel mevduat ürünlerinden sigorta ürünlerine ve yatırım fonlarına doğru talep kaymaları söz konusudur.
- **Müşteri tutma:** Bankalar önemli ölçüde yüksek müşteri devir oranlarına sahiptirler. Banka müşterileri daha karlı fırsatlar sunan bankalara kaymaya eğilimlidir. Bankaların sigorta ürünlerini sunmaları, müşterilerin bankaya olan bağlılığını arttırmaktadır.
- **Yaygın şube ağı:** Bankalar yaygın şube ağlarına sahip olmanın avantajını, bunları sigorta ürünlerinin pazarlamasına tahsis ettiklerinde kullanabilmektedirler.

Ancak sıralanan tüm bu avantajlarına karşın bankasüransın bankalar için önemli bir dezavantajı da vardır. Sigorta acentelerinin aksine, bankalarda satış kültürü yeterli olmayabilir. Bir sigorta ürünün satış esasları banka ürünlerinin satışından oldukça farklı olduğundan, satıştan sorumlu banka personeli istenen ölçüde başarı sağlayamayabilir (Kirui, 2012).

2.3.3. Müşteriler Açısından Avantaj ve Dezavantajları

Müşteriler tüm finansal hizmet gereksinimlerini tek bir bankadan sağlamakta ve bu bağlamda sigorta ürünlerini de bankalardan temin etmektedirler. Bunun önemli ölçüde zaman ve para tasarrufuna neden olacağı ortadadır (Pask, 2003 ve Chevalier vd. 2005).

Geleneksel dağıtım kanallarına oranla bankaların maliyetleri daha düşük olduğundan, müşteriler bankalardan sigorta ürünleri çok daha ucuza temin edebilirler. Ayrıca, bankalarda tuttıkları cari hesaplar üzerinden prim ödemelerini daha kolay gerçekleştirebilirler. (Chevalier vd. 2005, Kirui 2012). Bankalar ile müşteriler arasındaki özel ilişkiler, müşteri ihtiyaçlarının banka tarafından daha iyi karşılanmasına ve müşterilere özgü daha başarılı çözümler üretilmesine de yol açar.

2.3.4. Yasal Otoriteler Açısından Avantaj ve Dezavantajları

Yasal otoriteler, ülkenin finansal kuruluşlarının ulusal finans sisteminin sağlığını koruyacak şekilde risklerin aktif şekilde kontrolünü ve yönetimini sağlayacaklarından emin olmak isterler. Bankasürans uygulamaları bu anlamda önemli katkılarda bulunur. Bankasürans, en azından banka ve sigorta şirketleri için sistemik riski sınırlandırabilir. Çünkü bankalara daha istikrarlı gelir kaynakları sunmakta ve dolaylı olarak banka mudilerinin güvenliklerini arttırmaktadır (Chevalier vd. 2005, Sinha 2005). Öte yandan sigorta şirketleri de güçlü dağıtım kanalları ve artan karlılıkları nedeniyle kırılganlıklara karşı daha dayanıklı hale gelmektedirler.

Finansal serbestleşme eğiliminin dünyada güç kazanmasıyla, sistemik risk düzeylerinde bir artış meydana gelmiştir. Birçok ülkede bankalar, kendi asli faaliyet alanlarının dışındaki faaliyetlerle uğraşmaktadırlar ve bu nedenle ilave risklere de açık hale gelmektedirler. Düzenleme ve denetleme otoriteleri açısından bankasürans uygulamaları finansal istikrara katkıda bulunabilecek bir avantaj olarak görülmektedir (Chevalier vd. 2005).

2.4. Başlıca Bankasürans Ürünleri

Değişen müşteri ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, bankasürans uygulamalarına

konu olan ürünler giderek artmaktadır ve bu süreçte yeni geliştirilen ürünler etkili olmaktadır. Yeni ürün geliştirme süreci, mevcut ürünlerin geliştirilmesi şeklinde olabileceği gibi yepyeni ürünler şeklinde de olabilir. Genelde mevcut ürünlerin müşteri ihtiyaçlarına göre daha cazip hale getirilmesi yaklaşımı daha yaygındır. Başlıca ürün grupları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Violaris, 2001; Kirui, 2012):

- **Finansman ve geri ödeme ürünleri;** kredi sigortası (credit insurance) veya azalan kapitalli hayat sigortası (decreasing term life cover), borç ödeme sigortası (overdraft insurance), sermaye geri ödeme sigortası (capital repayment cover) ve vadeli hayat sigortası (endowment cover) olarak sıralanabilir.
- **Mudi sigortası (depositor's insurance);** belirli bir bankanın mudileri için tasarlanmış bir üründür. O bankadaki tüm mudilerin belirli bir rakam altındaki tüm mevduatlarına teminat verir. Teminat miktarı, mevduat hesabındaki nakit mevcudunu aşabilir. Bu sigorta türünde, primleri banka öder ve mudinin ölümü halinde bu nakit mevcudu arttırılarak hak sahiplerine verilir.
- **Basit standart paket ürünler:** Bu ürünler genellikle, münferiden alınabilecek sigorta ürünlerine göre daha ucuz fiyattan söz konusu ürünleri müşteriye topluca sunma esasına dayanır. İçerikleri basit olduğundan ve müşterilerin temel sigorta gereksinimleri gözetilerek hazırlandıklarından, banka şubelerindeki personelce gelen müşterilere kolayca pazarlanırlar.
- **Diğer ürünler;** Hayat, azalan kapitalli hayat sigortaları (endowment insurance), fonlu hayat sigortası ürünleri (unit-linked products), vadeli sigorta ürünleri (term-insurance products), aile gelir kaybı sigortası (family income benefit), prim ödeme sigortası (waiver-of-premium benefit), sürekli tam maluliyet sigortası (permanent total disability benefit), gelir kaybı sigortası (income replacement benefit) ve kaza ve hastalık ürünleri (accident and sickness products) gibi sıralanabilir.

Sıralanan ve sıralananlar arasında yer almayan ürünlerin banka şubeleri kanalıyla pazarlanabilmesi için etkili satış yapabilecek eğitimli personele ihtiyaç vardır.

3. Bankasüransın Bankaların ve Sigorta Şirketlerinin Performanslarına Etkileri

Bankasüransın bankaların ve sigorta şirketlerinin performanslarına olan etkileri konusunda yapılmış uluslararası çalışmaların sayısı pek de fazla değildir. Genel olarak konuyla ilgili hemen herkes bankasüransın hem bankalara hem de sigorta şirketlerine önemli kazançlar sağlayan bir işbirliği modeli olduğu konusunda görüş birliği içerisinde. Ama buna dair uygulamalı bilimsel çalışmalarla desteklenmiş güçlü dayanaklardan da söz edilemez. Genelde yapılan yorumlar temenniden ileri geçememektedir.

İlgili yazın incelendiğinde, Sinha (2005), Karunagaran (2006), Kalotycho ve Staikouras (2007), Artikis v.d. (2008), Merikas ve Staikouras (2008), Staikouras (2009), Chen ve Tan (2011) gibi araştırmacıların çeşitli ülkeleri veya ülke gruplarını ele aldıkları araştırmalara rastlanmaktadır. Ancak bu çalışmaların çoğu bankasüransın performans etkilerine genellikle dolaylı olarak yaklaşmaktadır. Sadece Staikouras (2009) ile Chen ve Tan'ın (2011) çalışmaları, bankasüransın bankaların ve sigorta şirketlerinin karlılık performanslarına etkisine dair önemli bulgular içermektedir. Türkiye'de ise, bankasüransın bankaların ve sigorta şirketlerinin performanslarına etkisine dair hemen hiç çalışmaya rastlanmamıştır.

Sinha (2005) ve Karunagaran'ın (2006) çalışmaları, bankasürans uygulamalarına geç başlamış olsa da hızlı bir gelişme kaydeden Hindistan'ı incelemektedir. Yükselen ekonomilerde banka-sigorta olgusunun fazla araştırılmadığını ifade eden Sinha; Hindistan'da hızlı bir başlangıç yapan bankasüransın, hem bankalara hem de sigorta şirketlerine sunduğu önemli ölçek ve alan ekonomisi avantajlarından ötürü büyük rağbet gördüğünü söylemektedir. Bankaların Hindistan'da güven duyulan kurumlar olması ve yaygın şube ağlarına sahip olmaları bankasürans açısından önemli avantajlardır. 2005 itibarıyla, hayat sigortası şirketlerinin ürünlerinin %35'i mal ve sorumluluk sigortası şirketlerinin ürünlerinin %25'i bankalar kanalıyla satılmıştır. Bu alanda yabancı mülkiyetin sınırlandırıldığı Hindistan'da, 2004 sonrasında bu sınırların azaltıldığı gözlenmektedir. Yabancı piyasa katılımcıları, bankaları sigorta ürünlerinin ana dağıtım kanalı olarak görmektedirler.

Karunagaran (2006) ise, Hindistan'da sigorta şirketlerinin piyasaya nüfuz etmek için büyük bankaların yaygın şube ağlarını kullanmasının bankacılık sektörü için bir sinerji yarattığını ve makul sürdürülebilir bir gelir kaynağı haline geldiğini ifade etmektedir. Bankalarca sunulan sigorta hizmetlerini analiz eden Karunagaran, düzenleme ve denetleme otoritelerinin bakış açısıyla da konuya yaklaşmıştır. Bu bağlamda, gelecekte Hindistan'da bankasürans uygulamalarının her iki taraf adına da "kazan

kazan” şeklinde özetlenebilecek önemli katkıları olacağı sonucuna varmıştır. Bu tür uygulamaların finans sisteminin genel istikrarına katkıları olacağını da öngörmektedir.

Bankasürans uygulamaları bakımından Yunanistan’da piyasa temelli gelişmeleri araştıran Kalotychou ve Staikouras (2007); banka ve sigorta şirketlerinin karşılıklı kurumsal risklerini ortaya koymaya çalışmıştır. Yasal sınırların varlığına karşın, uygulamada bu sınırlar aşılarak banka ve sigorta şirketlerinin ortak faaliyet alanlarının genişlediği tespit edilmiştir. Geleneksel acentelik ilişkileri haricinde, bankaların sigorta faaliyetlerine engel oluşturan bir dizi çoklu girişim (multi-ventures) belirlenmiştir. Bu durumun, çok uluslu firmalardan ve yabancı doğrudan sermaye yatırımlarından ileri geldiği sonucuna varılmıştır.

Çok uluslu finansal araçlar ulusal finans piyasalarındaki hâkimiyetlerini arttırmakta ve finansal hizmetler alanında melez hizmet sağlayıcılar olarak nitelenebilecek yeni kurumsal yapılar güç kazanmaktadır. Bankaların artan oranda sigorta faaliyetlerine dâhil olması, bu sürecin en önemli dinamiklerinden birisi olarak gösterilmektedir. 1990’lardan itibaren bankaların büyük bölümü gerek ulusal gerekse uluslararası ortaklıklara gitmiş, özellikle çok uluslu büyük sigorta şirketlerinin önemli yerel bankalarla güçlü iş ilişkileri kurdukları gözlenmiştir. Böylece bütünleşik finansal hizmet sağlayıcı olarak nitelenebilecek çeşitli kurumsal yapılar gelişmiştir. Bankasürans alanında bu tür oluşumların bankalar ile özellikle hayat ve hayat dışı sigorta branşlarında birlikte faaliyet gösteren firmalar arasında geliştiği gözlenmiştir.

Kalotychou ve Staikouras (2007); üç boyutlu bir dağıtım ağı yaklaşımı önermektedir. Buna göre; piyasa özellikleri, piyasa katılımcısı kuruluşların tür ve yapıları, banka ve sigorta firmaları arasındaki bağlantının yapısı başlıca boyutları oluşturmaktadır. Söz konusu boyut veya dinamikler ürün ve hizmetlerin karmaşıklığı, dağıtım kanallarının altyapısı ve piyasa bölümlenmesi (market segmentation) gibi önemli unsurları etkilemektedir.

Sayısal açıdan bankasürans yapısını analiz etme çabaları önemli olsa da, Kalotychou ve Staikouras’a göre kalitatif unsurlar önemini hala korumaktadır. Bu çerçevede şu sorular önem kazanmaktadır. Bankaların poliçe yazma süreçleri ne ölçüde kolaydır? Bankalar daima güçlü bir dağıtım kanalı olarak kalacak mıdır? Alınan risklerin kar ve maliyet etkinlikleri, yeterli menfaat sağlayacak mıdır? Ekonomik bir bakış açısıyla, bankasürans uygulamalarının finansal ve sosyal maliyetleri nelerdir? Bu soruların cevapları, bankasüransa taraf bankaların ve sigorta şirketlerinin performansları üzerinde de belirleyici olacaktır.

Merikas ve Staikouras (2008), Yunanistan'daki bankasürans olgusunu incelemiştir. Bankasürans uygulamalarının Yunan finans sisteminde baskın hale geldiği gözlenmiştir. Bu anlamda son gelişmeler incelendiğinde özellikle uluslararası finansal araçlarla çoklu risk sermayesi ortaklıkları şeklinde nitelendirilebilecek bankasürans uygulamalarının arttığı görülmektedir. Daha açık bir deyişle, sigorta şirketleri kendi pazar paylarını arttırabilmek için hem ulusal hem de yabancı bankalarla stratejik anlaşmalara gitmektedirler. Bu çerçevede en popüler yaklaşım, sigorta şirketlerinin bankaları acente olarak kullanmalarındadır. Ancak operasyon ve dağıtım kanalları açık şekilde tanımlanmış değildir ve piyasa katılımcıları kendilerinin kadar rakiplerin süreçleri konusunda da bilgi edinmeye çalışmaktadır. Yunanistan'daki mevcut yasal düzenlemeler, banka ve sigorta şirketlerinin esnek bir şekilde birlikte çalışmalarına çok elverişli olmasa da, piyasa yapısının gelecekte daha etkin ve çeşitli işbirliklerine müsait bir duruma geleceği öngörülmektedir.

Bankasüransın sonucu olarak sigorta şirketlerinin hissedarlarının servetlerindeki gelişmeleri araştıran Staikouras (2009), bu alandaki ortaklıklarını kamuoyuna açıklayan farklı uluslararası kuruluşların hissedarlarının elde ettikleri aşırı getirileri incelemiştir. Kontrol grubu olarak da bu tür faaliyetlere girdiğini açıklamayan firmaların aşırı getiri düşüşlerini kullanmıştır. Bankalarla işbirliği yapan sigorta şirketlerinin önemli getiri artışları elde ettiğini belirlemiştir. Bu tür işbirliği yapmayan sigorta şirketlerinin getirilerinde önemli gerilemeler tespit edilmiştir. Karlılık, büyüklük ve fonksiyonel ayırım gibi değişkenlerin de aşırı getiriler üzerinde etkili olduğu gözlenmiştir.

Chen ve Tan (2011) ise, Avrupa'da 1989-2004 döneminde bankalar ile sigorta şirketleri arasında gerçekleşen 72 birleşme ve devralma olayının risk ve servet üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Elde ettikleri deneysel bulgular, dünyadaki diğer benzer birleşme ve devralma olayları ile karşılaştırıldığında Avrupa'da birleşen banka ve sigorta şirketlerinin toplam risklerinin aynı kaldığını göstermektedir. Hem ülke içi hem de dünya banka göstergeleri dikkate alındığında sistematik risklilikte bir artış olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca bu birleşme ve devralmaların pozitif bir servet etkisine yol açtığı da belirlenmiştir. Kümülatif sıra dışı getiriler gibi çeşitli ölçütler bakımından servet etkisinin arttığı gözlenmektedir. Bu etkinin temelinde birleşme sürecinin birleşen banka ve sigorta şirketlerinin piyasa değerinde neden olduğu artışların yattığı düşünülmektedir.

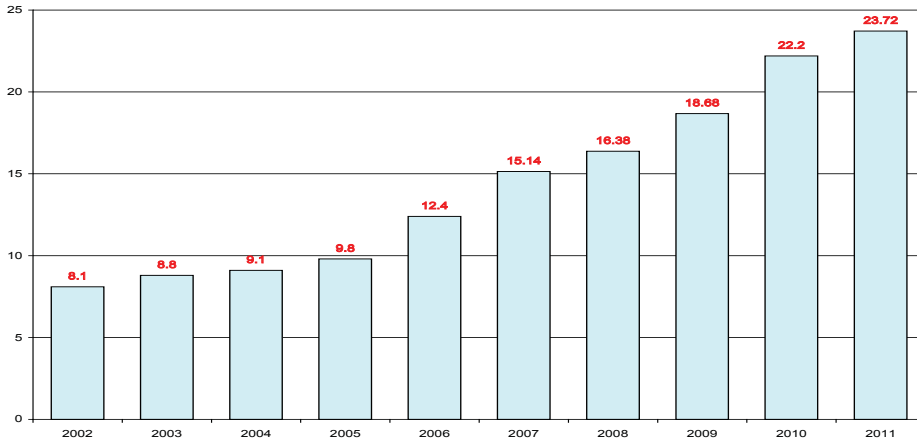
4. Türkiye'deki Bankasürans Faaliyetleri

Türkiye'deki bankasürans faaliyetlerinin kesin olarak ne zaman başladığı bilinmemektedir. Bununla birlikte, bu faaliyetlerin hacminin 2000'lerin başlarından beri düzenli bir gelişme gösterdiği gözlenmektedir. Bu gelişme eğiliminde makro ekonomik istikrarın artmasıyla araç ve konut kredilerinde görülen artışlar büyük rol oynamıştır. Gerek konut ve araç kredileri gerekse diğer çeşitli kredi türlerinde bankalarca muhtelif sigorta poliçelerinin yaptırılmasının müşteriye zorunlu tutulması önemli etken olmuştur. Ayrıca giderek banka kanalıyla sigorta dağıtım ve pazarlama maliyetlerinin azalması da önemli bir diğer etkindir.

Hemen tüm elementer sigorta şirketleri ile hayat sigortası ve emeklilik şirketleri banka şubeleri kanalıyla poliçe satışı yapmaktadır. Orta ve büyük ölçekli yaygın şube ağı olan ticari bankaların neredeyse tümü, az şubeli bankaların da bir kısmı bankasürans faaliyetlerinde dağıtım kanalı olarak yer almaktadır. Ancak bunların kesin sayısı tespit edilememiştir. 2013 itibarıyla 30 ticari bankadan 16'sının bu faaliyetlerde bulunduğu belirlenebilmiştir. Diğerlerine dair kesin verilere ulaşılamamıştır.

Bankalar kanalıyla yapılan prim üretiminin toplam prim üretimine oranı özellikle 2005'ten sonra hızlı bir artış kaydetmiştir. Bu tarihe kadar %10'un altında kalan banka kanalıyla prim üretimi oranı, 2011'e kadar ki beş yılda %20'leri geçmiş, yani ikiye katlanmıştır (Bkz. Grafik1).

Grafik 1. Bankalar Kanalıyla Yapılan Prim Üretiminin Toplam Prim Üretimine Oranı (%)

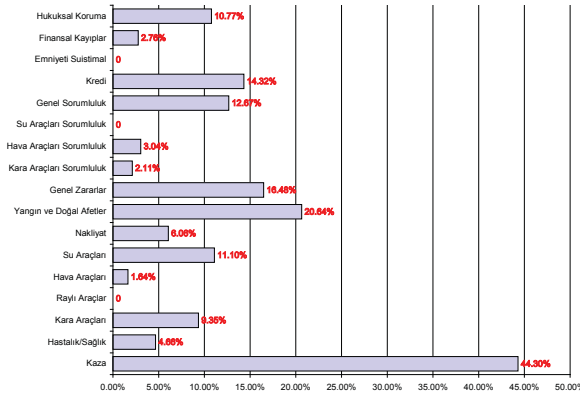
Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü ve TSRŞB.

Bankaların sigorta branşları itibariyle toplam prim üretimine olan katkıları da benzer bir seyir göstermektedir. 2008 yılında kaza haricindeki tüm branşlarda ortalama %15'leri geçmeyen bu oran, 2011'de tüm branşlarda ortalama %20'leri aşmıştır. Kaza branşında ise, söz konusu dönemde büyük bir değişme olmamış %44.3'den %46.8'e yükselmiştir (Bkz.Grafik 2).

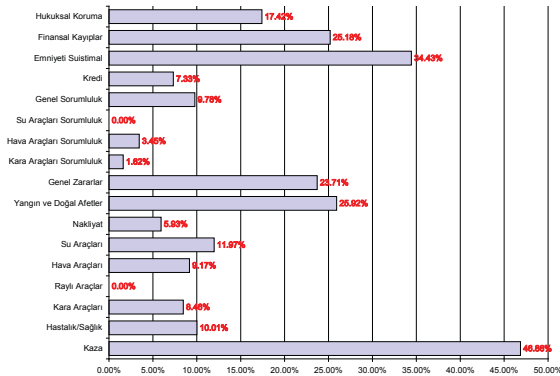
Bankaların sigorta şirketlerinin toplam prim üretimine olan katkıları, elementer branşlarda ılımlı bir artış eğilimi sergilese de son beş yılda %11.5 ila %13.5 düzeyindedir. Oysa hayat branşında, emeklilik sözleşmelerinin de katkısıyla bu oran %55'lerden %75'lere yükselmiştir (Bkz. Grafik 3).

Grafik 2. Bankaların Branşlar İtibariyle Toplam Prim Üretimine Katkıları (%)

Panel – A: 2008

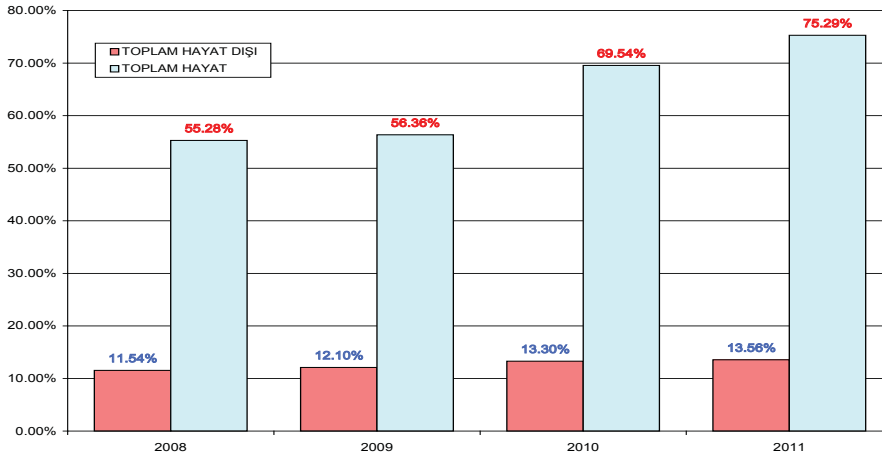

Panel – B: 2011

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü ve TSRŞB.

Grafik 3. Bankaların Toplam Prim Üretimine Katkıları (%)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü ve TSRSB.

Bankalar kanalıyla yapılan bireysel emeklilik sözleşmeleri ve ödenen toplam katkı payları incelenecek olursa, yine son beş yılda önemli gelişmelerin kaydedilmiş olduğu görülebilir. Sözü geçen dönemde, bankalar kanalıyla yapılan toplam sözleşmeler neredeyse iki katına çıkmıştır, toplanan katkı payları ise iki katından fazla artmıştır (Bkz. Grafik 4).

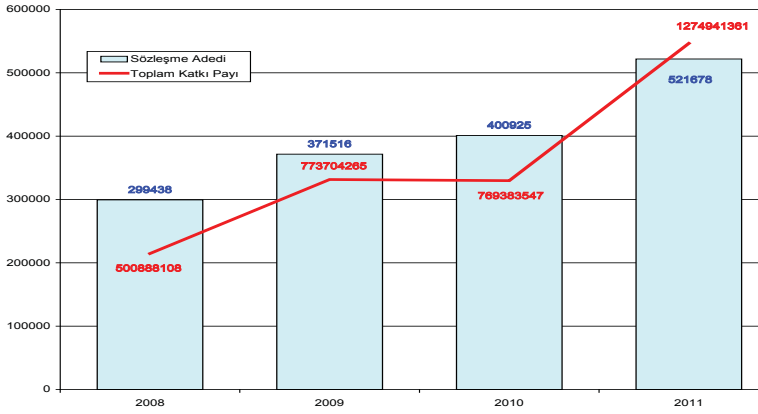
Sıralanan tüm bu gelişmelerde bankasüransın taraflara sunduğu önemli avantajlar etkili olmuştur. Türkiye’de sigorta ürün ve hizmetleri sunan bankaların giderek artması, bankasüransın müşteri potansiyeline ve mevcut müşterilerin bankaya olan bağlılıklarının güçlenmesine bağlanmaktadır. Böylelikle doygun sayılabilecek banka piyasasında, bankasürans faaliyetleriyle cezp edilen müşterilerin etkisiyle rekabet avantajı da sağlanmış olmaktadır. Müşteriler ise zaman ve maliyet tasarrufu yanında, belki de bunlardan daha fazla güven duydukları kurumsal bir kanaldan sigorta teminine önem verdikleri için serbest acentelere oranla bankaları tercih etmektedirler.

5. Ekonometrik Analiz ve Bulgular

5.1. Analiz Edilecek Modellerin Yapısı

Bankasüransın sigorta şirketlerinin hem prim üretimlerini hem de karlılığa dayalı performanslarını arttırdığı kabul edilmektedir. Bu çalışmanın amacı da bu kabulün Türkiye’deki bankalar ve sigorta şirketleri için geçerli olup olmadığını belirlemek ve eğer öyleyse ne oranda bir performans artışına yol açtığını ortaya koyabilmektir. Dolayısıyla, veri alınan dönemde bankasürans hacmindeki artışın bankaların karlılıklarında, sigorta şirketlerininse hem prim üretimleri hem de karlılıklarında bir artışa yol açıp açmadığı ekonometrik olarak araştırılacaktır.

Grafik 4. Bankalar Kanalıyla Yapılan Bireysel Emeklilik Sözleşmeleri ve Toplam Katkı Payı (TL)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü ve TSRŞB.

Bankasüransın prim üretimine pozitif etkileri olduğu varsayılmaktadır. Ancak bu bağlamda gerçek etki verilerin düzey hallerinde gözlenemeyebilir. Çünkü prim üretimi üzerinde çok ve çeşitli unsurların etkileri söz konusudur. Bunlardan bankasüransın etkilerini ayrıştırabilmek için mutlak bir karşılaştırma yerine nispi bir karşılaştırma yapmak daha doğru olacaktır. Dolayısıyla aşağıdaki eşitlikler çerçevesinde bir modelleme yapılmıştır:

$$P\ddot{U} = f(BS), f > 0 \quad (1)$$

$$\Delta P\ddot{U}_{i,t} = \omega_t + \lambda_t \Delta BS_{i,t} + \mathcal{G}_{i,t} \quad (2)$$

(1) ve (2) numaralı eşitliklerde; $P\ddot{U}_{i,t}$ t döneminde i sigorta şirketinin toplam prim üretimini, $BS_{i,t}$ ise yine t döneminde i sigorta şirketinin bankasürans hacmini simgeler. Δ sembolü önüne geldiği değişkenin bir önceki döneme göre değişiminin dikkate alındığını ifade etmektedir. (2) numaralı eşitlikte ω ve λ sembolleri model parametrelerini, \mathcal{G} ise hata terimini yansıtmaktadır.

Performans ölçütü olarak sigorta şirketlerinde öz kaynaklar üzerinden getiri (return on equity / ROE) ve aktifler üzerinden getiri (return on assets / ROA) ölçütleri kullanılacaktır. Bilindiği gibi, ROE incelenen firmanın hissedarlarının yatırdıkları sermaye üzerinden karlılık oranlarını ölçtüğünden, özde yatırımcı bakış açısından yatırımın karlılığını belirtir. ROA ise, toplam aktiflerin ne ölçüde karlı olduğu sorusuna cevap aradığından genelde yönetici gözünden operasyonel başarı veya performansı ölçmekte kullanılır.

Şayet öngörüldüğü gibi bankasürans sigorta şirketlerinin performanslarını arttırsa, aşağıdakiler gibi pozitif bir fonksiyonel ilişki her iki ölçüt açısından sınanmalıdır:

$$ROE = f(BS), f > 0 \quad (3)$$

$$ROA = f(BS), f > 0 \quad (4)$$

(3) ve (4) numaralı eşitliklerde özetlenen pozitif ilişkiler, aşağıdaki panel veri regresyonu model kalıpları çerçevesinde parametrik olarak ifade edilebilir:

$$ROE_{i,t} = \alpha_t + \beta_t BS_{i,t} + \varepsilon_{i,t} \quad (5)$$

$$ROA_{i,t} = \delta_t + \phi_t BS_{i,t} + \psi_{i,t} \quad (6)$$

(3) ve (4) numaralı eşitliklerde α , β , δ ve ϕ parametrelerdir. $\varepsilon_{i,t}$ ve $\psi_{i,t}$ ise hata terimleridir. Modellerdeki i alt indisi yine ilgili sigorta şirketini ifade eden grup değişkenidir ve t alt indisi de yine zamanı yansıtmaktadır.

Bankaların sigorta faaliyetlerinden elde ettikleri gelirler, gelir-gider tablolarındaki "diğer faaliyet gelirleri" kalemi altında izlenmektedir. Bu nedenle, banka karlılıkları üzerinde bankasüransın etkileri diğer faaliyet gelirlerinin sırasıyla toplam faaliyet gelirlerine ve toplam aktiflere oranları yoluyla gözlemlenebilir. ROA ve ROE gibi daha genel ölçütlerin kullanılması halinde, bankasürans gibi toplam gelirler içindeki payı nispeten düşük kalemlerin seyri doğru ve tam gözlenemeyebilir. Çünkü bankaların faiz gelirlerinin toplam gelirlerine ve karlılıklarına baskın etkileri vardır ve bu etkiler bankasüransın karlılık temelli performansa olan katkısını gölgeleyecektir. Dolayısıyla bu gibi yanıtıcı etkilerden sakınmak için, bankaların karlılıkları üzerinde bankasüransın etkileri özde (1) ve (2) numaralı eşitliklere benzer yapıda olan aşağıdaki modeller ile sınanacaktır:

$$\Delta(DFG / TFG)_{i,t} = \gamma_t + \pi_t \Delta BS_{i,t} + \eta_{i,t} \quad (7)$$

$$\Delta(DFG / TA)_{i,t} = \rho_t + \theta_t \Delta BS_{i,t} + \xi_{i,t} \quad (8)$$

(7) ve (8) numaralı eşitliklerde DFG/TFG diğer faaliyet gelirlerinin toplam faaliyet gelirlerine oranını, DFG/TA ise diğer faaliyet gelirlerinin toplam aktiflere oranını simgelemektedir. Her iki oranında önceki döneme göre değişimleri dikkate alınmış ve böylece bankasüransdaki değişimin banka kazançlarındaki değişime etkisinin araştırılması hedeflenmiştir. Yukarıdaki eşitliklerde; γ , π , ρ ve θ model parametrelerini, η ve ξ ise hata terimlerini simgelemektedir.

5.2. Analiz Yöntemi

Çalışmada analiz yöntemi olarak dinamik panel veri regresyonu tekniklerinden yararlanılacaktır. Finansal performans analizlerinde kullanılan veriler genel olarak hem zaman hem de kesit boyutuna sahiptir. Bu özellikteki verilerin panel veri teknikleriyle analiz edilmeleri halinde başarılı sonuçlar verdikleri de bilinmektedir.

Panel veri modellerinin sıradan zaman serisi veya kesit modellerine göre önemli üstünlükleri vardır. Öncelikle kullanılan veri setinin zaman ve kesit boyutları olması nedeniyle gözlem sayıları artmakta ve elde edilen parametre tahminleri daha güvenilir hale gelmektedir. Ayrıca tahmini yapılan modeller daha az kısıtlayıcı varsayımlara dayanmaktadır. Böylece diğer geleneksel yöntemlere nazaran daha karmaşık davranış modelleri kurulması ve test edilmesi mümkün olabilmektedir. Geleneksel modellerde çeşitli nedenlerle dışlanan değişkenler sonuçlarda sapmaya yol açmaktadır. Oysa model dışında tutulan değişken veya değişkenlerin birimlere veya zamana göre değişmeyen değişkenler olması durumunda, panel veri teknikleri kullanılması bu sapmaların kontrol altına alınmasını sağlamaktadır. Bunun önemli bir üstünlük olduğuna kuşku yoktur. Panel veri modellerinin bir başka üstünlükleri de; hem birimler arası hem de birimin içinde zamana göre meydana gelen farklılıkların birlikte incelenebilmesine olanak vermeleridir (Baltagi, 2002: 3-5).

Bununla birlikte; sabit katsayı modelleri (constant coefficients models), sabitlenmiş etki modelleri (fixed effects models), rastsal etki modelleri (random effect models), dinamik panel veri modelleri (dynamic panel data models) gibi çok sayıda ve farklı özelliklerde panel veri modelleri söz konusudur. Bunlar, analiz edilecek verilerin yapısal özelliklerine, ispatlanmaya çalışılan teorik modele ve daha pek çok özelliğe bakılarak farklı amaçlarla kullanılmaktadır (Yaffee, 2003). Dolayısıyla hangi panel veri yönteminin yapılacak analize uygun olduğu noktası açıklığa kavuşturulmalıdır.

Finansal veriler yüksek oranda zamana bağlı dinamik etkiler gösterdiklerinden, dinamik panel veri modellerine dayanan bir analiz yapılması çalışmanın hedefleri açısından daha uygun görülmüştür. Tesadüfî sınır modellemesi anlayışında Arellano ve Bond (1991) tarafından geliştirilen dinamik panel veri modelleri; genelleştirilmiş momentler yöntemine (generalized method of moments / GMM) dayanmaktadır. Bu modeller, finansal araçların maliyet etkinlikleri ile ölçek ve alan ekonomilerini analiz etmekte yaygın olarak kullanılan analiz araçlarıdır. Bununla birlikte, finansın farklı alanlarında firma ölçeğindeki analizlere rahatlıkla uygulanabilecek kadar esnek analiz araçları oldukları da belirtilmelidir.

Şayet bir panel veri modelinde bir dönemden diğerine ardışık bağımlılık (auto-correlation) varsa, gözlemlerin "farklılıklarındaki farkları" (differences in differences) analiz etmek mümkündür. Gözlemler arası ardışık bağlanım doğalsa, modelin kointegrasyon üzerindeki ardışık bağlanım etkilerini kontrol edebilmek için ilk fark alınabilir (Bond, 2009). Bu bağlamda Arellano ve Bond, kendi modellerine bağımlı değişkenin gecikmelerini ekleyerek dinamik etkilerin hesaba katılmasını sağlamış ve dinamik panel veri modellerinin öncüsü olmuşlardır.

Gecikmeli bağımlı değişkenler sabit veya rastsal etki modellerine eklenebilir. Ancak bunların panel veri modellerine dâhil edilebilmesi için, zamana dair gözlemlerin sayısının modeldeki açıklayıcı değişkenlerin sayısından fazla olması gerektiği varsayılmaktadır. Ardışık bağlanım olmadığı varsayılsa bile, gecikmeli endojen değişkenlerin modelde yer alması korelasyondan ileri gelen sorunlara ve modeldeki hata teriminde bir takım sıkıntılara yol açabilir. Sonlu veya küçük örneklem söz konusu olduğunda; sonuçlar eğilimli olabilmektedir. Bu takdirde bir araç değişkenler setini içeren genelleştirilmiş momentler yöntemi kullanılacak olursa, yukarıda değinilen sorunlar da kendiliğinden ortadan kalkmaktadır (Mileva, 2007). Dahası, araç değişkenler setine gecikmeli değişkenler de eklenebilmektedir. Bu araç değişkenler ve daha yüksek dereceden momentler içeren genelleştirilmiş momentler yöntemiyle; ilave etkinlikler sağlanabilmektedir (Yafee, 2003).

Dinamik panel veri modellerinin genel yapısı aşağıdaki gibi gösterilebilir:

$$y_{i,t} = \alpha_i + \beta' X_{i,t} + \sum_{j=1}^p \phi_j y_{i,t-j} + \varepsilon_{i,t} \quad i = 1, \dots, n \text{ ve } t = 1, \dots, T_i \quad (9)$$

$$z = \{y_{i,t-1}, y_{i,t-2}, \dots, y_{i,t-n}; X_{i,t-1}, X_{i,t-2}, \dots, X_{i,t-m}\}$$

(9) numaralı eşitlikte; $y_{i,t}$ bağımlı veya açıklanan değişkeni, $X_{i,t}$ k sayıda bağımsız veya açıklayıcı değişkenlerden oluşan vektörü simgelemektedir. α_i ($i=1, 2, \dots, n$) irdelenen gruba özel olan model sabitidir ve yukarıda da değinildiği gibi gruplar arasında farklılıklar bulunduğu varsayımına dayanmaktadır. β' ve ϕ_j ise, açıklayıcı değişkenlerin münferit katsayılarını yansıtan katsayılar vektörleridir. z ise genelleştirilmiş momentler yöntemi bağlamında araç değişkenler setini ifade etmektedir.

Arellano ve Bover (1995) ve Blundell ve Bond'un (1998) ortaya attıkları ilave varsayımlarla daha gelişmiş bir dinamik panel veri tahmin yöntemi doğmuştur. Arellano-Bover Blundell-Bond tahmincisi veya yapısından ötürü "sistem GMM" yöntemi,

Arellano-Bond tahmincisinin genişletilmiş halidir ve onun bazı kusurlarını ortadan kaldırmaktadır. Geleneksel yaklaşımda kullanılan fark alma işlemi yerine, yeni yaklaşımda ortogonal sapmaların dönüştürülmesi yoluna gidilmekte ve böylelikle hem örneklem hacmi korunmakta hem de daha fazla araç değişken kullanılabilir. Sonuç olarak modelin etkinliği önemli oranda yükselmektedir. Çalışmada her iki dinamik modelleme yöntemi de kullanılacaktır. Tanı koyma testleri olarak da sırasıyla Arellano-Bond ve Sargan testlerinden yararlanılacaktır.

5.3. Veri Seti ve Kaynakları

Analizlerimizde kullanılan veriler Türkiye Reasürans ve Sigorta Şirketleri Birliği ile Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık Genel Müdürlüğü resmi web sitelerinden derlenmiştir. Bankaların ROE ve ROA performans ölçütlerine dair veriler ise Türkiye Bankalar Birliği'nin Bankalarımız adlı raporlarından ve bu kuruluşun resmi web sitesinden derlenmiştir. Veri seti, düzenli bankasürans verilerine erişilebilen 2007 ile 2012 dönemini kapsamaktadır ve yıllık frekanstadır.

Ele alından dönemde 59 sigorta şirketi bankasürans işlemleri yapmıştır. Ancak bunlardan sadece 49 tanesi yıllar itibarıyla düzenli yapıda bankalarla bir acentelik ilişkisi kurmuştur. Bu bağlamda, 49 sigorta şirketinden ($i=49$) 7 yıllık ($t=7$) veri toplanmış olduğundan, toplam gözlem sayısı 343'ü bulmaktadır. Prim üretimindeki değişimle bankasürans hacmindeki değişimi ilişkilendiren (2) numaralı modelde her kesitte bir gözlem kaybı gerçekleştiğinden, toplam gözlem sayısı 294'e düşmektedir.

Bankasürans daha çok büyük ve yaygın şube ağı olan bankalarca yapılabileceğinden, öncelikle bu nitelikteki bankalar dikkate alınmıştır. Bu yolla 16 orta ve büyük ölçekli banka belirlenmiştir. Ele alından dönemde 16 ticari bankanın yaygın olarak bankasürans işlemleri yaptığı belirlendiğinden sadece bunların verileri kullanılmıştır. Bu itibarla, 16 bankanın ($i=16$) 7 yıllık ($t=7$) verileri dikkate alındığından, bankalara dair panel veri setinin toplam gözlem sayısı 112'ye ulaşmaktadır.²

5.4. Ekonometrik Analiz ve Bulgular

Daha önce 5.1. numaralı alt bölümde açıklanan (2), (5), (6), (7) ve (8) numaralı modeller, 5.2 numaralı alt bölümde açıklanan (9) numaralı dinamik panel yapısında önce Arellano-Bond GMM tahmincisi ile ardından da Arellano-Bover-Blundell-Bond GMM tahmincisiyle tahmin edilmiştir (Arellano ve Bond, 1991; Arellano ve Bover 1995; Blundell ve Bond 1998). Elde edilen tahmin sonuçları ile bunlara dair tanı koyma testleri Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulmaktadır. Tablo 1'de (2), (5) ve (6) numaralı

² Analizlerde kullanılan bankaların ve sigorta şirketlerinin adları çalışmanın ekinde sunulmaktadır.

modeller çerçevesinde sigorta şirketlerine ilişkin tahminler, Tablo 2’de ise (7) ve (8) numaralı modeller çerçevesinde bankalara ilişkin tahminler sunulmaktadır.

Tablo 1. Sigorta Şirketleri İçin Dinamik Panel Veri Modellerinin GMM Tahminleri

	$\Delta P\ddot{U}_{i,t} = \omega_t + \lambda_t \Delta BS_{i,t} + \vartheta_{i,t}$		$ROA_{i,t} = \delta_t + \phi_t BS_{i,t} + \psi_{i,t}$		$ROE_{i,t} = \alpha_t + \beta_t BS_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$	
	(I)	(II)	(III)	(IV)	(V)	(VI)
Tah. Yöntemi : ¹	AB	ABBB	AB	ABBB	AB	ABBB
Bağımlı Değişken:	$\Delta P\ddot{U}$	$\Delta P\ddot{U}$	ROA	ROA	ROE	ROE
$\omega / \delta / \alpha$	1.32E+07 (3.740*)	1.65E+07 (5.910*)	33.01282 (2.533**)	22.11689 (5.811*)	0.058762 (1.890***)	0.039152 (2.922*)
ϕ / β	-	-	-1.14E-08 (-0.591)	6.98E-08 (2.680*)	3.74E-10 (3.091*)	-2.19E-10 (-4.411*)
λ	0.2923957 (3.810*)	0.272855 (4.370*)	-	-	-	-
AR(1)	0.306707 (6.350*)	0.32285 (9.321*)	-0.21099 (-28.46*)	0.235984 (39.920*)	-0.03598 (-8.430*)	0.119372 (90.69*)
Wald Testleri						
Ki Kare :	56.922 (0.0000)	127.900 (0.0000)	1750.91 (0.0000)	2100.19 (0.0000)	71.070 (0.0000)	8224.78 (0.0000)
Arellano-Bond Testleri						
AR(1) :	-2.5696 (0.0102)	-2.5676 (0.0102)	-1.5599 (0.1188)	-1.8824 (0.0598)	-1.2902 (0.1971)	-1.4545 (0.1458)
AR(2) :	-1.5115 (0.1307)	-1.5349 (0.1248)	-1.3441 (0.1789)	-1.1084 (0.2677)	-1.3929 (0.1636)	-0.91878 (0.3582)
Sargan Testleri						
Ki Kare :	10.1829 (0.3359)	20.2158 (0.0900)	13.3218 (0.5014)	20.8809 (0.3434)	26.8443 (0.0202)	41.3268 (0.0022)
Gözlem Sayısı :	196	245	245	294	245	294

(1) AB: Arellano ve Bond (1991), ABBB: Arellano ve Bover (1995), Blundell ve Bond (1998).

(*),(**) ve (***) sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde anlamlı olan z test değerlerini simgelemektedir.

Analizlerde bankasürans haricinde başka bir açıklayıcı değişken yer almadığından, GMM modellerinin araç değişkenler setinde sadece bağımlı değişkenin gecikmeleri yer verilmiştir. Kesit başına gözlemlerin oldukça sınırlı olması nedeniyle araç değişkenler setindeki gecikme sayıları da sınırlı tutulmuştur. Tüm bu kısıtlara rağmen, tahmin edilen modeller genelde başarılı sonuçlar vermiştir.

Bankasüransın sigorta şirketlerinin prim üretimlerine ve karlılıklarına etkilerine yönelik tahmin edilen altı modelden iki tanesi (II ve IV numaralılar) oldukça başarılıdır.

İki tanesi de, nispeten makul kabul edilebilir ölçülerdedir (I ve V numaralılar). Sözü edilen dört modelin katsayıları, bankasüransın sigorta şirketlerine pozitif etkileri olduğuna dair varsayımlarımızla tutarlıdır. Ayrıca söz konusu katsayı değerleri, istatistik açısından da anlamlıdır. Ancak I ve V numaralı modeller tanı koyma testlerinin bazılarında geçişler de bazılarında geçememektedirler.

Tablo 2’de sunulan ve bankaların karlılıkları üzerinde bankasüransın etkilerini yansıtan model tahminleri, hem katsayıların pozitif ilişkiler göstermesi hem de istatistik anlamlılıkları açısından başarılı kabul edilebilir. Bununla birlikte modellerden bazılarının katsayılarında (VII ve IX) ardışık bağlanım sorunları olduğu tanı koyma testlerinden anlaşılmaktadır.

Bilindiği gibi dinamik panel veri modellerine araç değişkenler setinin doğru belirlenip belirlenmediğini sınamak için Sargan ve model kalıntılarında ardışık bağlanım sorunu olup olmadığının tespit edilmesi için de Arellano-Bond testleri uygulanmaktadır. Sargan testinin yüksek ve anlamlı değerler vermesi modele dâhil edilen araç değişkenlerin isabetli olmadığını göstermektedir. Arellano-Bond testlerinden AR(1) testinin negatif ve anlamlı, AR(2) testinin ise anlamsız olması beklenmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde I ve IV numaralı modeller yukarıda belirtilen tüm bu koşulları sağlamaktadır. II numaralı modelde Sargan testi %10 düzeyinde başarılı olmadığından, ama Arellano-Bond testlerini geçtiğinden nispeten başarılı kabul edilebilir. Kalan modellerde ya Arellano-Bond testlerinden geçemediklerinden ardışık bağlanım, ya da Sargan testinden geçemediklerinden araç değişkenler setinin yanlış belirlenmiş olması sorunları vardır. Başarılı bulunan üç modelin katsayı tahminleri bankasüransın sigorta şirketlerine etkileri konusunda önemli ipuçları sunmaktadır. Diğer yandan Tablo 2’deki sonuçlar incelendiğinde, VIII ve X numaralı modellerin tanı koyma testlerinden geçtikleri görülmektedir. Diğer iki modelin hata terimlerinde ardışık bağlanım sorunu olduğu belirlenmiştir. Sargan testlerinin sonuçlarından hareketle, dört modelde de araç değişkenler setinde bir sorun olmadığı gözlenmektedir.

Öncelikle, sigorta şirketlerinin bankasürans işlemlerindeki değişim bunların prim üretimlerindeki değişimi pozitif olarak etkilemektedir. Daha açık deyişle, bankasürans işlemleri arttıkça toplam prim üretimi artmaktadır. Ama daha önemlisi, bankasürans hacminin artmasının sigorta şirketlerinin hem ROA ölçütüne göre karlılık performanslarını arttırmasıdır. ROA operasyonel performansı ve ROE’de yatırılan sermayenin karlılığını yansıttığından, bankasüransın operasyonel karlılığa pozitif etkisi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, sermaye karlılığına etkisi ispatlanamamıştır. Finans teorisi açısından, bankasüransın sigorta şirketlerinin performanslarını arttırdığı

kabul edilebilir. Fakat elde edilen kanıtlar çerçevesinde tüm karlılık ölçütleri bakımından bu yargı doğrulanamamıştır. Bunun temel nedeni, kullanılan karlılık ölçütlerinin nispi hacmi düşük bankasürans gibi işlemlerin etkilerine duyarlılıklarının düşük olması olabilir.

Tablo 2. Ticari Bankalar İçin Dinamik Panel Veri Modellerinin GMM Tahminleri

	$\Delta(DFG/TFG)_{i,t} = \gamma_t + \pi_t \Delta BS_{i,t} + \eta_{i,t}$		$\Delta(DFG/TA)_{i,t} = \rho_t + \theta_t \Delta BS_{i,t} + \zeta_{i,t}$	
	(VII)	(VIII)	(IX)	(X)
Tahmin Yöntemi ¹ :	AB	ABB	AB	ABB
Bağımlı Değişken :	$\Delta(DFG/TFG)$	$\Delta(DFG/TFG)$	$\Delta(DFG/TA)$	$\Delta(DFG/TA)$
γ / ρ	-0.00488 (-2.141**)	-0.00747 (-33.260*)	-0.00158 (-7.270*)	-0.00199 (-16.100*)
π / θ	1.06E-10 (4.232*)	8.43E-11 (7.411*)	1.35E-11 (8.722*)	1.54E-11 (16.473*)
AR(1)	-0.26549 (-16.980*)	-0.3024 (-66.234*)	0.16604 (20.321*)	0.12822 (23.980*)
Wald Testleri				
Ki Kare:	285.26 (0.000)	4386.55 (0.000)	412.85 (0.000)	584.91 (0.000)
Arellano-Bond Testleri				
AR(1) :	-1.3359 (0.1816)	-1.8945 (0.0495)	-1.3665 (0.1718)	-1.8954 (0.0498)
AR(2) :	-0.5818 (0.5607)	-1.4221 (0.155)	-1.2141 (0.2247)	-1.0916 (0.2750)
Sargan Testleri				
Ki Kare:	11.5567 (0.2395)	14.0707 (0.3689)	9.3721 (0.4037)	12.4366 (0.4922)
Gözlem Sayısı :	64	80	64	80

(1) AB: Arellano ve Bond (1991), ABB: Arellano ve Bover (1995), Blundell ve Bond (1998).

(*),(**) ve (***) sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeylerinde anlamlı olan z test değerlerini simgelemektedir.

Bankalara dair bulgular çok daha güçlü bir şekilde, bankasüransın karlılık performansını olumlu etkilediğini göstermektedir. Diğer faaliyet gelirlerinin hem toplam faaliyet gelirlerine oranı hem de toplam aktiflere oranı, bankasüranstan pozitif etkilenebilmektedir. Yani bankasürans işlemlerinin hacmi arttıkça, sigorta faaliyetleri yapan ticari bankalarda elde edilen kazançlarda artışlar meydana gelmektedir.

Bankasüransa dair gerek uluslararası gerekse ulusal literatürde pek fazla deneysel çalışma bulunmamaktadır. Yapılmış çalışmalar da konuya dolaylı olarak yaklaşmaktadır. Bu nedenle elde edilen bulguların sağlıklı bir şekilde karşılaştırılması mümkün olmamıştır. Ancak ikinci bölümde sunulan farklı ülkelerdeki deneyimler ve Ernst & Young'ın dünyanın farklı bölgelerinde 24,000 müşterisiyle gerçekleştirdiği saha araş-

tırmasının bulguları (bkz. Cooper ve Lee, 2013) ve üçüncü bölümde değinilen uluslar arası çalışmaların sonuçları göz önüne alındığında, ulaşılan bulguların literatürdeki tespitlerle tutarlı olduğu söylenebilir. Bankasürans prim üretimine olan katkısıyla operasyonel karlılığı arttırması, başarılı uygulamaların doğal bir sonucudur. Dünyadaki deneyimler de bu yöndedir. Bununla beraber, bu olumlu etkinin sermaye karlılığında da belirgin olarak gözlenebilmesi için bankasürans faaliyetlerinin hacminin veya derinliğinin artması gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde sigorta bilincinin yüksekliği ve kişi başına gelirin fazla oluşu genel olarak sigorta ürünlerinin satışını özel olarak da bankasürans hacmini desteklemektedir. Oysa ülkemizde sigorta ürünlerinin satışı son derece sınırlıdır ve bu ürünlerin banka kanalıyla satışlarının bankaların işlem hacimlerinin büyüklüğü düşünülüğünde sermaye karlılığına belirgin yansımaları gözlenmemektedir. Özetle bulgular uluslararası literatürle örtüşse bile, ülkemiz özelinde sigorta satış rakamlarının düşüklüğü bankasüransın gerçek potansiyelini gölgelemektedir. Ülkemiz açısından bankasüransın geleceği sigorta ürün ve hizmet talebinin artışına doğrudan bir ilişki içerisindedir.

6. Sonuç

Bankasürans dünyada giderek artan iş hacmi ile finansal kuruluşlar arasında gözlenen yakınsamada ana modellerden birisi haline gelmiştir. Bankalardan sigorta şirketlerine, müşterilerden yasal otoritelere kadar konunun tüm taraflarına ciddi avantajlar sağladığı genel kabul gören bir gerçekliktir. Bankasüransa dair bir başka genel kabul gören konu da, bu iş birliği şeklinin hem bankaların hem de sigorta şirketlerinin karlılığa dayalı finansal performanslarını arttırdığıdır. Ancak bu doğrultuda yapılmış uygulamalı deneysel çalışmaların sayısı pek fazla olmadığından, bu görüşün güçlü bilimsel dayanakları olduğu da söylenemez.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bankasürans hızla gelişmektedir ve ilgili çevrelerce karlı iş fırsatları sunduğu kabul edilmektedir. Ne yazık ki, bankasürans hacmini ölçmek için kullanılacak düzenli veri setleri ancak 2000’lerin ortalarına kadar geritmektedir. Bu da araştırmacılara sınırlı bir analiz yapma imkânı sunmaktadır.

Bu çalışmada bankasüransın bankaların karlılıklarına ve sigorta şirketlerinin hem prim üretimlerine hem de karlılıklarına olan etkisi ekonometrik olarak analiz edilmiştir. Varlığı bilinen dinamik etkilerin de dikkate alınabilmesi için, dinamik panel veri modelleriyle yapılan analizler sözü edilen veri kısıtlarına rağmen makul sayılabilecek sonuçlar vermiştir. Öncelikle sigorta şirketlerinin prim üretimlerinde bankasüransın önemli pozitif etkileri olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak ROA performans ölçütü bakımından bankasüransın sigorta şirketlerinin karlılıklarını arttırdığı gözlenmektedir.

Ancak ROE ölçütü açısından bankasüransın nasıl etkileri olduğu belirlenememiştir.

Ticari bankalar açısından ulaşılan bulgular ise, oldukça güçlü bir şekilde banka karlılık performansının bankasürans faaliyetlerinden pozitif etkilendiğini göstermektedir. Bu çerçevede ROA ve ROE gibi genel performans ölçütleri yerine, bankaların sigorta faaliyetlerini içeren “diğer faaliyet gelirleri”nin toplam faaliyet gelirlerine ve toplam aktiflere oranları kullanılmıştır. Böylece ticari bankacılıkta baskın olan faiz gelirlerinin yanıltıcı etkisinden analizlerde sakınılmaya çalışılmıştır. Sonuçlar, bankasürans faaliyetlerindeki artışın bankaların karlılıklarına arttırıcı yönde etkileri olduğunu ortaya koymuştur.

Elde edilen tüm bu bulgular, bankasüransın Türkiye’deki potansiyellerinin önemi- ne vurgu yapmaktadır. Ancak daha ileri deneysel çalışmalarla bu bulguların desteklenmesi ve güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Gelecekte bankasürans hacminin giderek artması şaşırtıcı olmayacaktır. Ancak ülkemiz uygulamasında bankasürans işlemleri daha çok bir dağıtım kanalı alternatifi olarak görülmektedir. Oysa bu birinci nesil bir bankasürans modelidir. Bu alanda öncü olan Batı Avrupa ülkelerinde farklı boyutları keşfedilen bankasüransın ikinci hatta üçüncü nesil modelleri uygulanmaktadır. Bankasüransın gerçek potansiyellerine ulaşılabilmesi için, Türk sigorta şirketlerinin daha geniş bir bakış açısıyla bu araca yaklaşmaları gerekmektedir. Bankalar içinse, gelişen bankasürans uygulamalarının, faiz oranı dalgalanmalarının olumsuz etkilerine karşı güvenli ve istikrarlı bir gelir kaynağı olarak güçlü potansiyelleri olduğu söylenebilir.

Kaynakça

1. Arellano, M. (2005). Panel Data Econometrics: Advanced Texts in Econometrics. Oxford: Oxford University Press.
2. Arellano, M. ve Bond, S. (1991). Some Tests of Specification for Panel Data: Monte Carlo Evidence and an Application to Unemployment Equations, *Review of Economic Studies*, 58: 277-297.
3. Arellano, M. ve Bover, O. (1995). Another Look at the Instrumental Variable Estimation of Error-Components Models, *Journal of Econometrics*, 68(1): 29-51.
4. Artakis, P.G., Mutenga, S. ve Staikouras, S.K. (2008). A Practical Approach to Blend Insurance in the Banking Network. *The Journal of Risk Finance*, 9(2): 106-124.
5. Baltagi, B.H. (2002). *Econometric Analysis of Panel Data, Second Edition*, Chichester: John Wiley and Sons.
6. Binet, G. (2012). Bancassurance: Past and Current Trends, Bancassurance - quo vadis? IVth Bancassurance Congress, Warsaw, October 25th 2012.
7. Blundell, R. ve Bond, S. (1998). Initial Conditions and Moment Restrictions in Dynamic Panel Data Models. *Journal of Econometrics*. 87(1), 115-143.
8. Blundell, R. ve Bond, S. (2000). GMM Estimation with Persistent Panel Data: An Application to Production Functions, *Econometric Reviews*, 19(3): 321-340.
9. Bond, S. (2009), *Dynamic Panel Data Models: A Guide to Micro Data Methods and Practice*, CEMMAP Working Papers, No: CWP09/02, April.
10. Boyer, M.M. ve Nyce, C.M. (2002). Banks as Insurance Referral Agents? The Converge of Financial Services: Evidence from the Title Insurance Industry, CIRANO Scientific Series, No: 2002s-78, September.
11. Chen, Z. ve Tan, J. (2011). Does Bancassurance Add Value for Banks? Evidence from Mergers and Acquisitions Between European Banks and Insurance Companies. *Research in International Business and Finance*, 25(1): 104-112.
12. Chevalier, M. – Launay, C. ve Malnguy, B. (2005). Bancassurance: Analysis of Bancassurance and Its Status Around the World, *Focus*, October, France: SCOR VIE.
13. Cooper, J. ve Lee, A. (2013). Success in Bancassurance – The Message from 24,000 Customers, *The Bancassurance Bulletin*, No:1, January-May, U.K.:

- Ernst & Young.
14. Dougherty, C. (2007). Introduction to Econometrics. Third Edition, Oxford: Oxford University Press.
 15. Greene, W.H. ve Segal, D. (2004). Profitability and Efficiency in the U.S. Life Insurance Industry, *Journal of Productivity Analysis*, 21: 229-247.
 16. Greene, W.H. (2003). Econometric Analysis. 5th. Edition, Upper Saddle River: Prentice Hall.
 17. Kalotychou, E. ve Staikouras, S.K. (2007). De Facto Versus De Jure Bank-Insurance Ventures in the Greek Market, *The Geneva Papers on Risk and Insurance*, 32: 246-263.
 18. Karunagaran, A. (2006). Bancassurance: A Feasible Strategy for Banks in India? *Reserve Bank of India Occasional Papers*, 27(3): 125-162.
 19. Kirui, D.K. (2012). Bancassurance: A Perspective. *East Africa Re*.
 20. Merikas, A. ve Staikouras, S.K. (2008). The Greek Bank-Insurance Model: A Look At A Not-So-New Corporate Structure, *European Research Studies Journal*, 11(3): 25-34.
 21. Mileva, E. (2007). Using Arellano-Bond Dynamic Panel GMM Estimators in Stata: Tutorial eith Examples using Stata 9.0, Fordham University, July.
 22. Pask, A. (2003). Bancassurance: Details Measure Its Success in Various Countries, *Society of Actuaries, News Direct Newsletter*. May, No: 43, 8-42.
 23. Sinha, T. (2005), Bancassurance in India: Who Is Tying the Knot and Why, *Actuarial Research Conference - August 2005, Mexico City*.
 24. Staikouras, S.K. (2009). An Event Study Analysis of International Ventures Between Banks and Insurance Firms, *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 19(4): 675-691.
 25. Vlolaris, Y. (2001). Bancassurance in Practice, Munich Re Group, München – Germany.
 26. Woolridge, J. (2002). *Econometric Analysis of Cross-Section and Panel Data*, Cambridge-Mass.:MIT Press.
 27. Yafee, R. (2003). A Primer for Panel Data Analysis, *Connect: Information Technology at NYU*, Fall, 1-11.

Ekler

Ek Tablo 1. Çalışmada Dikkate Alınan Ticari Bankalar ve Sigorta Şirketleri

Bankalar	Sigorta Şirketleri	
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Aksigorta	Finans Emeklilik ve Hayat
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Allianz	BNP Paribas Cardif Emeklilik
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Allianz Hayat ve Emeklilik	Garanti Emeklilik
Akbank T.A.Ş.	Anadolu	Generali
Alternatif Bank A.Ş.	Anadolu Hayat Emeklilik	Groupama
Anadolubank A.Ş.	Ankara	Groupama Emeklilik
Şekerbank T.A.Ş.	Atradius	Gunes
Tekstil Bankası A.Ş.	Aviva	HDI
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	AvivaSA	Hur
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	Axa	Isık
Türkiye İş Bankası A.Ş.	Axa Hayat ve Emeklilik	Liberty
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	Halk	Mapfre Genel
Denizbank A.Ş.	Halk Hayat ve Emeklilik	Mapfre Genel Yasam
Finans Bank A.Ş.	BNP Paribas Cardif	New Life Yaşam
HSBC Bank A.Ş.	BNP Paribas Cardif Hayat	Neova
ING Bank A.Ş.	Aig	Ray
	Civ Hayat	SBN
	Coface	T.Nippon
	Demir	Vakıf Emeklilik
	Demir Hayat	Yapı Kredi
	Metlife Emeklilik ve Hayat	Yapı Kredi Emeklilik
	Ergo	Ziraat
	Ergo Emeklilik ve Hayat	Ziraat Hayat ve Emeklilik
	Eureko	Zurich
	Sompo Japan	Ing Emeklilik